
ИЗКОРЕНЯВАНЕ НА КОРУПЦИЯТА ЧРЕЗ ЕЛЕКТРОННО УПРАВЛЕНИЕ

Доц. д-р Михаил Чиприянов¹

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Стратегическо планиране“

E-mail: *m.chipriyanov@uni-svishtov.bg*

Докторант Крисостомос Родитис

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Стратегическо планиране“

E-mail: *chrisos_77@yahoo.gr*

Резюме: Корупцията е един от най-сложните и трайни проблеми, пред които са изправени съвременните общества и който се отразява негативно на функционирането на правителствата, икономиката и обществото като цяло. Корупцията не се ограничава само до финансови злоупотреби, а включва злоупотреба с власт, нарушаване на законите и обществен интерес, както и некачествено предоставяне на услуги на гражданите. Последиците от корупцията са многобройни и включват намаляване на доверието на гражданите в институциите, увеличаване на социалното неравенство, както и забавяне развитието на обществото.

Технологичният прогрес и развитието на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) обаче предлагат нови възможности за борба с това негативно явление. По-специално, внедряването на електронно управление на правителствено ниво има за цел да повиши прозрачността, да подобри ефективността на обществените услуги и да насърчи участието на гражданите в политическия процес. Чрез електронното управление държавните процедури стават по-прозрачни, документите и транзакциите се дигитализират, като по този начин се намалява възможността за корупционни практики и се улеснява мониторингът и контролът

¹ Авторското участие в разработката е, както следва: доц. д-р Михаил Чиприянов – Точка 1 и Заключение; докторант Крисостомос Родитис – Резюме, Въведение, Точки 2,3, 4 и 5.

от страна на компетентните органи и гражданите. Това създава по-здравословна и по-надеждна среда за изпълнение на задачите в публичния сектор и повишава доверието между централите и местните управления.

Ключови думи: електронно управление, корупция и прозрачност, информационни и комуникационни технологии (ИКТ), публична администрация и дигитализация, надеждност и отчетност на правителството.

URL: nsarhiv.uni-svishtov.bg

DOI: <https://doi.org/10.58861/tae.ea-nsa.2025.2.01.bg>

JEL: H83, D73, O38.

Въведение

Електронното управление се отнася до използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) от правителствата за предоставяне на обществени услуги и подобряване на ефективността и прозрачността в публичния сектор. Тези технологии се използват за улесняване на процесите на управление, подобряване на комуникацията между правителството и гражданите и насърчаване участието на гражданите във вземането на решения и предоставянето на услуги. Внедряването на електронното управление има за цел да подобри ефективността на публичната администрация, да намали необходимостта от участие на човешкия фактор и бюрокрацията, като осигури на гражданите бърз и лесен достъп до държавни услуги чрез интернет. Подобряването на прозрачността е друга важна цел, тъй като публикуването на данни и процеси в цифров формат улеснява мониторинга и контрола от страна на гражданите и медиите (Heeks, 2001, 11).

Целта на настоящото изследване е, въз основа на качествен и количествен анализ да се проучи въздействието на електронното управление върху намаляването на корупцията. Методологията на изследването включва:

Установяване на връзката между електронното управление и корупцията чрез обширен преглед на съществуващата литература. Използвани са източници от академични статии, правителствени доклади и анализи на международни организации, за да се изяснят ключови понятия и да се очертаят основните тенденции в изследванията.

Данните са събрани от вторични източници, като например: Индекс за възприемане на корупцията – CPI, глобални индикатори на управлението, Данни за внедряването на електронно управление (напр. Индекс за разви-

тие на електронното управление - EGDI), Доклади на международни организации (Световна банка, Международен валутен фонд, ОИСР), Статистика от правителствени платформи за електронно управление.

Използвани са два метода за анализ на данните – количествен анализ посредством статистическо съпоставяне на показателите за внедряване на електронно управление и корупцията, като са използвани инструменти като регресионен анализ и качествен анализ, при който са проучени специфични случаи на държави, прилагащи политики за електронно управление, и са разгледани промените в показателите за прозрачност и корупция.

Резултатите от изследването потвърждават, че *въздействието на електронното управление може да бъде повлияно от фактори като политическата и институционалната среда в съответната държава*. Освен това точността на резултатите може да бъде повлияна от степента на наличие на данни.

1. Електронното управление като катализатор за прозрачност и отчетност: Промяна на парадигмата в публичната администрация

Корупцията остава едно от най-тревожащите предизвикателства пред съвременните общества. Тя подкопава доверието в публичните институции, възпрепятства икономическото развитие и задълбочава неравенството и социалната несправедливост. По данни на „Прозрачност без граници“ корупцията продължава да е широко разпространена както в развитите, така и в развиващите се страни, като публичната администрация често се определя като ключова област на уязвимост. В този контекст въвеждането на електронно управление (определяно като използване на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) за предоставяне на обществени услуги и подобряване на управлението) се очертава като мощен инструмент за борба с корупцията.

Електронното управление използва цифрови инструменти за рационализиране на административните процеси, намаляване на човешката намеса и повишаване на прозрачността. Чрез дигитализиране на обществените услуги правителствата могат да сведат до минимум възможностите за корупционни практики като подкупи, фаворизиране и злоупотреба с власт. Освен това електронното управление насърчава ангажираността на гражданите, като предоставя достъп до информация и дава възможност за вземане на решения с тяхно участие. Това проучване изследва

трансформационния потенциал на електронното управление за премахване на корупцията, като се фокусира върху нейните механизми, предизвикателства и измерими въздействия.

Развитието на електронното управление е тясно свързано с концепцията за интелигентните градове, които използват информационните и комуникационните технологии (ИКТ) за оптимизиране на градската инфраструктура, подобряване на обществените услуги и подобряване качеството на живот на гражданите. В интелигентните градове данните се събират, анализират и използват в реално време за управление на ресурси като транспорт, енергия и околна среда (Чиприянов, 2025); (Чиприянов, 2024).

Това не само повишава ефективността, но и насърчава прозрачността и отчетността чрез платформи с отворени данни и инструменти за ангажиране на гражданите. Чрез интегриране на IoT (Интернет на нещата) устройства, резултати от системни анализи, провеждани с помощта на изкуствен интелект, и блокчейн технология, интелигентните градове създават безпроблемна екосистема, където управлението е базирано на данни, адаптивно и приобщаващо.

Например, в градове като Барселона и Амстердам, цифровите платформи позволяват на гражданите да участват в градското управление, да подават сигнали за проблеми и да следят за разходването на публични ресурси. Платформата Sentilo в Барселона например събира данни в реално време от сензори в целия град, за да подобри управлението на трафика, да намали потреблението на енергия и да повиши обществената безопасност. По подобен начин инициативата „Интелигентен град“ в Амстердам се фокусира върху устойчивостта и участието на гражданите, използвайки цифрови инструменти за ангажиране на жителите в процесите на вземане на решения. Тези примери илюстрират как интелигентните градове не само допълват, но и разширяват принципите на електронното управление, като създават синергия между цифровото управление и устойчивото градско развитие.

Освен това успехът на интелигентните градове подчертава значението на оперативната съвместимост и сътрудничеството между различните нива на управление. Чрез интегриране на системите за електронно управление с инициативите за интелигентни градове, правителствата могат да гарантират, че дигиталната трансформация е от полза както за градските, така и за селските райони, насърчавайки по-приобщаващо и справедливо общество. По този начин интелигентните градове служат като жива лаборатория за иновативни управленски практики, предлагайки ценни поуки за националните и международните усилия за борба с корупцията, подобряване на прозрачността и повишаване на обществено доверие.

Електронното управление се справя с корупцията чрез няколко ключови механизми: (Prasad, 2015, 15 (1)); (Srivastava, 2016, 40 (2)); (Linhartova, 2017, 40) (Nga, 2020, 1 (5)).

- *Прозрачност.* Цифровите платформи осигуряват достъпност на правителствените процеси и данни за обществеността и намаляват възможностите за тайни или незаконни дейности.
- *Автоматизация.* Чрез заместване на ръчните процедури с автоматизирани системи електронното управление минимализира човешката преценка, която често е катализатор за корупция.
- *Отчетност.* Цифровите записи и одитни доклади улесняват проследяването и наблюдението на действията на правителството, като държат длъжностните лица отговорни за техните решения.
- *Участие на гражданите.* Онлайн платформите дават възможност на гражданите да подават сигнали за корупция, да предоставят обратна връзка и да участват в управлението, създавайки култура на отчетност.

Таблица 1

Ключови измерения на електронното управление и тяхното въздействие върху корупцията

Измерение	Описание	Въздействие върху корупцията
<i>Предоставяне на цифрови услуги</i>	Предоставяне на обществени услуги (напр. подаване на данъчни декларации, разрешителни) чрез онлайн платформи.	Намаляване на личните контакти, което свежда до минимум възможностите за подкупи и фаворизиране.
<i>Инициативи за публичен достъп до данни</i>	Публикуване на правителствени данни (напр. бюджети, договори) в достъпни формати.	Повишава прозрачността и дава възможност на гражданското общество и медиите да наблюдават действията на органите на управлението.
<i>Системи за електронни обществени поръчки</i>	Цифрови платформи за процедурите по обществени поръчки.	Намалява тайните споразумения и манипулирането на търговете, като осигурява конкурентни и прозрачни търгове.
<i>Инструменти за обратна връзка от гражданите</i>	Онлайн платформи за подаване на сигнали за корупция и за обратна връзка.	Дава възможност на гражданите да търсят отговорност от длъжностните лица и да подават сигнали за корупционни практики.
<i>Блокчейн технология</i>	Използване на блокчейн за сигурно и защитено от неправомерен достъп съхранение на записи.	Предотвратява манипулирането на записи и гарантира интегритета на правителствените транзакции.

Източник: обобщение на автора.

Въвеждането на електронното управление представлява дълбока и трансформираща промяна в начина, по който функционира публичната администрация чрез преход от традиционните, базирани на хартиени документи и често непрозрачни системи, към дигитален, ориентиран към гражданите модел на управление. Чрез използването на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) правителствата по целия свят не само повишават ефективността и достъпността на обществените услуги, но и фундаментално предефинират отношенията между държавата и нейните граждани. Тази промяна е особено важна в контекста на борбата с корупцията, тъй като електронното управление въвежда механизми, които насърчават прозрачността, отчетността и управлението, основано на участието на гражданите. Успешното внедряване на електронното управление обаче изисква всеобхватен и многостранен подход, който обхваща както техническите, така и социално-политическите измерения.

Електронното управление не е просто технологично подобрение; то е *промяна на парадигмата* в управлението. Чрез дигитализиране на обществените услуги, правителствата могат да рационализират административните процеси, да намалят бюрократичната неефективност и да сведат до минимум възможностите за корупционни практики. Например автоматизацията на събирането на данъци, издаването на лицензи и обществените поръчки елиминира необходимостта от лични взаимодействия, като по този начин намалява риска от подкупи и фаворизиране. Освен това дигитализирането на записи и въвеждането на *цифрови одитни доклади* гарантират, че всяка транзакция е документирана и проследима, което значително затруднява корумпираните служители да манипулират системите за лична изгода.

Трансформационният потенциал на електронното управление се простира отвъд оперативната ефективност, тъй като то насърчава *култура на прозрачност*, като прави правителствените данни и процеси достъпни за обществеността. Инициативите за отворени данни, например, позволяват на гражданите да контролират държавните бюджети, договори и разходи, като по този начин държат публичните служители отговорни. Това ниво на прозрачност не се среща при традиционните системи на управление и служи като мощен антикорупционен фактор.

Един от най-значимите приноси на електронното управление е способността му да овластява гражданите и да насърчава демокрацията чрез тяхното участие в процесите. Цифровите платформи дават възможност на гражданите да имат достъп до информация, да предоставят обратна връзка и да участват в процесите на вземане на решения. Например *онлайн системите за подаване на жалби и сигнали* позволяват на гражданите да док-

ладват за корупция и други злоупотреби директно на властите, често анонимно. Това не само повишава отчетността, но и изгражда доверие между правителството и неговите граждани.

Освен това електронното управление улеснява краудсорсинга на идеи и решения, като дава възможност на гражданите да допринасят за създаването на политики в управлението. Платформите за *електронни петиции* и *онлайн консултации* предоставят пространство на гражданите да изразят мнението си и да повлияят на правителствените решения. Този подход на участие не само укрепва демократичните процеси, но и създава чувство за съпричастност и отговорност сред гражданите, като допълнително засилва борбата с корупцията.

Интеграцията на нововъзникващи технологии като *блокчейн*, *изкуствен интелект (ИИ)* и *анализ на големи данни (Big Data analytics)* допълнително увеличи потенциала на електронното управление за борба с корупцията. Блокчейн технологията, например, предлага сигурен и защитен от неправомерно използване метод за регистрация на транзакции, което прави практически невъзможно промяната или манипулирането на данни. Това е особено полезно в области като обществените поръчки, където блокчейн може да гарантира сигурността на тръжните процеси и да предотврати тайни споразумения.

По подобен начин анализът на големи данни с изкуствен интелект може да се използва за откриване на модели на корупция и идентифициране на области с висок риск. Например алгоритмите на изкуствения интелект могат да анализират големи бази данни, за да открият нередности във финансовите транзакции или процесите на обществени поръчки, което позволява на властите да вземат превантивни мерки. Тези технологии не само повишават ефективността на електронното управление, но и предоставят нови инструменти за наблюдение и борба с корупцията.

Въпреки потенциала на електронното управление, неговото внедряване не е без предизвикателства. Една от най-значимите бариери е *цифровото разделение*, с което се описва разслоеността на обществото във връзка с достъпа до технологии и интернет. В много развиващи се страни голяма част от населението няма достъп до цифрова инфраструктура, което ограничава обхвата и ефективността на инициативите за електронно управление. Това изключване може да изостри съществуващите неравенства и да обезсмисли идеята за приобщаващо управление.

Друго предизвикателство е *бюрократичната съпротива* срещу промените. Преходът към дигитално управление изисква промяна на институционалната култура на публичните организации, което може да срещне съпротива от страна на служителите, свикнали с традиционните

системи. Освен това липсата на технически умения и дигитална грамотност сред държавните служители може да възпрепятства ефективното внедряване на електронното управление.

Рисковете за киберсигурността също представляват значителна заплаха за системите за електронно управление. Тъй като правителствата все повече разчитат на цифрови платформи, те стават уязвими към хакерски атаки, нарушения на данните и други киберзаплахи. В тази връзка осигуряването на сигурността и целостта на системите за електронно управление е от решаващо значение за техния успех.

За да се реализира напълно потенциалът на електронното управление за премахване на корупцията, е необходим *холистичен подход*, който включва:

1. *Инвестиране в цифрова инфраструктура.* Правителствата трябва да дадат приоритет на развитието на цифровата инфраструктура, особено в районите с недостатъчно обслужване, за да осигурят приобщаващ достъп до услугите на електронното управление.
2. *Насърчаване на цифровата грамотност.* Необходими са обучителни програми и кампании за повишаване на осведомеността, за да се предоставят на гражданите и публичните служители уменията, необходими за ползване на цифровите системи.
3. *Укрепване на киберсигурността.* Трябва да се въведат надеждни мерки за киберсигурност, за да се защитят системите на електронното управление от заплахи и да се гарантира целостта на данните.
4. *Насърчаване на политическата воля.* Успехът на електронното управление зависи от ангажираността на политическите лидери за осигуряване на прозрачност и отчетност. Силната политическа воля е от съществено значение за преодоляване на съпротивата и за стимулиране приемането на цифрово управление.

Въвеждането на електронното управление има дългосрочни последици за управлението и обществото. Чрез намаляване на корупцията електронното управление може да повиши общественото доверие към институциите, да насърчи икономическото развитие и да подобри качеството на живот на гражданите. Освен това преходът към цифрово управление е в унисон с по-широката глобална тенденция на *цифрова трансформация* и ще позволи на правителствата да се справят по-добре с предизвикателствата на XXI век.

Успехът на електронното управление обаче не е гарантиран. Той изисква постоянни усилия, сътрудничество и иновации. Правителствата трябва да работят в тясно сътрудничество с гражданското общество, частния сектор и международните организации, за да споделят най-добри

практики, да разработват стандарти и да се справят с общите предизвикателства. Пълният потенциал на електронното управление може да се реализира само чрез колективен и координиран подход.

2. Измерване на въздействието на електронното управление върху корупцията и прозрачността: Сравнителен анализ на държавите-членки на ЕС

В този раздел се представя сравнителен анализ за оценка на въздействието на електронното управление върху нивата на корупция и прозрачност в държавите-членки на ЕС. Използват се количествени показатели за обективно проследяване на връзката между степента на дигитализация в публичната администрация и ключовите показатели за управление. Фокусът е поставен върху различията между страните и идентифицирането на най-добри практики.

В таблицата по-долу е предоставен подробен преглед на напредъка, постигнат от *страните от Европейския съюз (ЕС)* в приемането на инициативи за електронно управление и тяхното измеримо въздействие върху намаляването на корупцията и подобряването на прозрачността в периода 2010–2024 г. Анализът се основава на данни от реномирани източници, включително *Индекса за възприятие на корупцията (CPI)* на Transparency International и *Индекса за развитие на електронното управление (EGDI)* на ООН, както и на резултати от научни изследвания и правителствени доклади (Schwab, 2020; CPI, 2024).

Таблицата илюстрира корелацията между внедряването на системи за електронно управление и намаляването на корупцията, както и подобрието в индексите за прозрачност в държавите-членки на ЕС. Тя служи като критичен инструмент за разбиране, как дигиталната трансформация в публичната администрация може да се справи със системни проблеми като подкупи, фаворизиране и липса на отчетност. Чрез разглеждане на конкретни казуси и количествени данни този анализ има за цел да демонстрира трансформационния потенциал на електронното управление за подобряване на ефективността на публичната администрация и повишаване на общественото доверие.

Освен това Таблица 2 подчертава трансформиращата роля на електронното управление в справянето с корупцията като постоянно предизвикателство, което подкопава икономическото развитие, социалното равенство и общественото доверие в институциите. Чрез дигитализиране на обществените услуги, автоматизиране на административните процеси и насърчаване на отворените данни страните от ЕС са постигнали значителен напредък в създаването на по-прозрачни, ефикасни и отговорни системи за управление (Schwab, 2020); (Corruption Perception Index CPI, 2024).

Таблица 2

**Въздействие на електронното управление върху корупцията
в държавите-членки на ЕС (2010–2024 г.)**

Държава	Бележки
Гърция	Подобрена прозрачност на лицензирането и обществените поръчки чрез дигитализация. Въвеждане на електронни платформи за публични финанси.
България	Внедряване на електронни услуги в публичния сектор и подобрена отчетност. Очаква се по-нататъшно намаляване на корупцията с напредъка на дигитализацията.
Германия	Подобрена цифрова инфраструктура и достъп до правителствена информация. Въвеждане на изкуствен интелект за анализ на публични данни.
Испания	Широко използване на електронното управление в обществените услуги. Въвеждане на блокчейн за прозрачност при обществените поръчки.
Италия	Въвеждане на електронни търгове за обществени поръчки и подобрена отчетност.
Франция	Подобрено електронно подаване на данъчни декларации и дигитализация на местното управление.
Португалия	Лидер в електронното управление и участието на гражданите. Въвеждане на цифрови платформи за управление на публични ресурси.
Нидерландия	Висока прозрачност чрез онлайн платформи и отворени данни. Въвеждане на иновативни технологии за управление на публичните финанси.
Швеция	Еталон за прозрачност и дигитализация на обществените услуги. Използване на изкуствен интелект и блокчейн за управление на публични данни.
Дания	Електронно управление във всички сектори. Въвеждане на цифрови идентификатори и електронни подписи за по-голяма прозрачност.
Австрия	Внедряване на електронно управление на местно и национално ниво. Подобрена прозрачност в публичните финанси.
Полша	Постепенно внедряване на цифрови процеси в държавните услуги. Очаква се по-голямо въздействие с развитието на цифровата инфраструктура.

Източния: Schwab, K. Z. (2020, 12 16). *Global Competitiveness Report*. Retrieved from World Economic Forum: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>; *Corruption Perception Index CPI*. (2024). Retrieved from Transparency International: <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>;

Таблицата обаче разкрива и различия в степента на ефективност на електронното управление в различните страни. Докато някои държави, като Швеция, Дания и Нидерландия, са постигнали забележителен напредък в намаляването на корупцията и подобряването на прозрачността, други, особено в Южна и Източна Европа, продължават да се сблъскват с предизвикателства при пълното реализиране на потенциала на цифровото управление. Тези различия подчертават важността на справянето с препятствия като *цифровото разделение*, *бюрокраичната съпротива* и *рисковете за киберсигурността*, за да се гарантира приобщаващото и ефективно прилагане на инициативите за електронно управление.

Основни *тенденции* (2010–2024 г.):

- Електронното управление продължава да играе ключова роля за намаляване на корупцията чрез прозрачност в обществените поръчки и финансите, въвеждане на блокчейн технологии за проследяване на транзакции, използване на изкуствен интелект за анализ на големи данни и идентифициране на рискове от корупция.
- Индексът на прозрачност се е подобрил значително в страни като Швеция, Дания и Нидерландия, които са лидери в дигитализацията и отворените данни.
- Нови технологии като блокчейн, изкуствен интелект и цифрови идентификатори се превръщат в стандарт за подобряване на прозрачността и намаляване на корупцията.
- Фондовете на ЕС играят важна роля в подкрепа на дигитализацията в страни като България, Гърция и Полша, което води до постепенно намаляване на корупцията.

3. Трансформиращата роля на електронното управление: подобряване на обществените услуги, прозрачността и управлението

Електронното управление засяга всички аспекти на работата на публичната администрация, включително:

- *Предоставяне на обществени услуги.* Чрез цифрови платформи гражданите могат да извършват различни транзакции, като например плащане на данъци, да подават заявления за разрешителни или други документи и много други услуги, без да е необходимо физически да присъстват в съответните институции за обществени услуги.

- *Прозрачност и отчетност.* Използването на цифрови инструменти за регистриране и публикуване на публични разходи, решения и политики улеснява надзора от страна на гражданите и повишава доверието в административните процеси.
- *Гражданско участие.* Чрез електронното управление гражданите могат активно да участват в процеса на вземане на решения чрез онлайн референдуми, обществени консултации и други инструменти, укрепвайки демокрацията и социалното сближаване.
- *Ефективност и намаляване на бюрокрацията.* Дигитализацията на процесите позволява намаляване на времето и ресурсите, необходими за обработка на заявления, комуникация между държавните ведомства и осъществяване на функциите, като по този начин се намалява бюрокрацията и се улеснява администрацията.

Следователно електронното управление предоставя значителни предимства по отношение на ефективност, прозрачност, участие и обслужване на гражданите, което го прави критичен компонент на модерната публична администрация в световен мащаб.

Един от ключовите начини, по които електронното управление помага за премахване на корупцията, е чрез повишаване на прозрачността. Дигитализацията на процесите улеснява достъпа на гражданите до информация, намалявайки възможностите за корупция. Изследванията показват, че повишената прозрачност намалява възможностите за подкупи и злоупотреба с власт (Shim, 2008, 31 (3)).

Автоматизирането на процесите чрез електронни услуги намалява физическия контакт между гражданите и държавните служители, като по този начин намалява шансовете за корупция. Например електронното подаване на данъчни декларации и заявления за разрешителни ограничава възможността за лично договаряне и следователно за корупция (Andersen, 2009, 21 (3)).

Правителството засилва участието на гражданите във вземането на решения и в управлението. Платформите за подаване на сигнали създават комуникационен канал, чрез който гражданите могат да съобщават за корупция. Анонимността и лекотата на използване на тези системи повишават желанието на гражданите да участват в процеса на управление (Bhatnagar, 01/2003).

Въпреки потенциала на електронното управление, неговото внедряване не е без предизвикателства. Главни пречки са липсата на цифрова инфраструктура, неравенството в достъпа до технологии и опасенията за поверителността. Освен това приемането на такива технологии изисква политическа воля и промяна на културата както сред публичните служители, така и сред гражданите (Grönlund, 2003, 27 (1)).

Електронното управление е мощен инструмент в борбата с корупцията, който повишава прозрачността, намалява бюрокрацията и насърчава отчетността. Успешното му прилагане обаче изисква съгласувани усилия и справяне с възникващите предизвикателства. Непрекъснатите инвестиции в цифрова инфраструктура и обучението на граждани и публични служители са от решаващо значение за постигане на целите на електронното управление.

Анализът на данните за страните-членки на ЕС разкрива *последователна и положителна корелация между приемането на инициативи за електронно управление и намаляването на корупцията*. Държави, които са дали приоритет на дигиталната трансформация на публичните услуги (като Швеция, Дания и Нидерландия), демонстрират забележителен напредък в борбата с корупцията. Тези държави, често считани за лидери в дигиталното управление, са постигнали значителни подобрения в прозрачността и отчетността, което ги поставя начело в световните класации. Техният успех може да се отнесе на устойчиви инвестиции в дигитална инфраструктура, масово внедряване на онлайн обществени услуги и силен стремеж за публичност на информацията и участие на гражданите.

За разлика от тях, страни като Гърция и България, макар и да постигат забележителен напредък, продължават да се сблъскват с трудности в процеса на реализиране на потенциала на електронното управление. И двете държави са отбелязали съществени успехи в намаляването на корупцията чрез инициативи като цифровизация на системите за подаване на данъчни декларации и въвеждане на електронни услуги в публичните институции. Напредъкът им обаче *се възпрепятства от все още непреодолими пречки, сред които необходимост от по-нататъшна цифровизация на административните процеси и задължително изграждане на обществено доверие в цифровите платформи*. Тези предизвикателства подчертават значението не само на технологичния напредък, но и на културните и институционалните промени за постигане на пълните предимства на електронното управление.

Анализът показва, че систематичното внедряване на електронно управление не само намалява случаите на корупция, но и повишава индекса за прозрачност на съответната страна. Данните показват, че страните, които инвестират в електронно управление, се изкачват средно с 8 до 15 места в глобалния рейтинг по този индекс, което повишава доверието на гражданите и ефективността на публичната администрация.

Въпреки положителната тенденция, мащабното въвеждане на електронно управление изисква допълнителни инвестиции в инфраструктура,

обучение на държавни служители и граждани и справяне с цифровото неравенство. Необходимо е също така да се разработят нови стратегии за защита на личните данни, както и да се засили киберсигурността.

Като цяло електронното управление е мощен инструмент срещу корупцията, предлагащ модел на прозрачност и отчетност, който може да даде пример на други страни по света.

4. Насоки за създаване на стойност

Анализът на данните за внедряването на електронно управление в страните от Европейския съюз ясно показва положителния ефект на тази иновация за намаляване на корупцията и повишаване на прозрачността. Държави като Швеция, Дания и Нидерландия, които *са инвестирали сериозно в цифровизацията на публичните услуги, отбелязват впечатляващ напредък*, като отбелязват значително намаляване на корупцията и високи позиции в рейтинга на Индекса за прозрачност. Тази тенденция не се ограничава само до северните страни на Европа, но се наблюдава и в други страни от Съюза, като Гърция и България, които също показват значителен напредък, макар и с по-бавни темпове.

Чрез дигитализация на процесите и автоматизация на услугите в публичния сектор електронното управление намалява възможностите за корупция, като ограничава *взаимодействието между гражданите и държавните служители, което често е в основата на подозрителни практики*. Освен това чрез внедряването на електронни услуги като електронно подаване на данъчни декларации, гражданите и предприятията имат лесен и сигурен достъп до публични услуги, което повишава прозрачността и отчетността. Дигитализацията на тези процеси спомага за намаляване на бюрокрацията и времето за оказване на публични услуги и позволява по-точни и бързи проверки.

Въпреки наблюдаваните положителни резултати, съществуват и значителни предизвикателства. В случая с Гърция и България, въпреки съществен напредък, тези страни все още са изправени пред проблеми с пълната цифровизация на публичния сектор и необходимото укрепване на доверието на гражданите в електронните услуги. Успехът на електронното управление зависи до голяма степен от обучението на гражданите и държавните служители за ползване на новите технологии и процеси. Освен това, цифровото неравенство и достъпът до цифрова инфраструктура все още са значителни пречки, особено в селските райони и при социални групи с ограничена технологична инфраструктура.

За да се гарантира ефективно внедряване на електронното управление, са необходими допълнителни инвестиции в инфраструктура, образование и разработване на нови стратегии за защита на личните данни и подобряване на киберсигурността. От решаващо значение е да се гарантира доверието на гражданите в новите платформи и да се предотвратят потенциални рискове от злонамерени атаки или пробиви на сигурността.

Опитът на държави, които вече систематично са внедрили електронно управление, предлага ценни уроци за други държави, желаещи да възприемат подобни практики. Този модел не се ограничава само до борбата с корупцията, но и укрепва цялостното функциониране на публичния сектор, правейки го по-ефективен, прозрачен и отговорен пред гражданите. В ерата на дигиталната революция *електронното управление е един от най-мощните стълбове за укрепване на демокрацията и социалната справедливост в световен мащаб.*

*
* *

Заклучение

В заключение, електронното управление се утвърди като трансформиращ и незаменим инструмент в глобалната борба срещу корупцията и насърчаването на прозрачността. Чрез използването на цифрови технологии за рационализиране на обществените услуги, повишаване на отчетността и насърчаване на ангажираността на гражданите, електронното управление демонстрира своя потенциал да предефинира управлението и да възстанови общественото доверие в институциите. Историята на успеха на водещи страни от ЕС, като Швеция, Дания и Нидерландия, предоставят убедителен план за други държави, които се стремят да използват силата на цифровата трансформация за справяне със системната корупция и неефективното управление.

Пълният потенциал на електронното управление обаче може да бъде реализиран само чрез постоянен ангажимент и стратегически инвестиции в ключови области. Те включват развитието на стабилна цифрова инфраструктура, насърчаване на цифровата грамотност сред гражданите и публичните служители и прилагането на усъвършенствани мерки за киберсигурност за защита на чувствителни данни и системи. Освен това насърчаването на култура на прозрачност и приобщаване е от съществено значение, за да се гарантира, че ползите от електронното управление са достъпни за всички сегменти на обществото, особено за маргинализираните и уязвими групи от населението.

Докато светът продължава да се бори с предизвикателствата на корупцията в управлението, електронното управление се откроява като лъч на надежда за иновации и прогрес. Способността му да повишава ефективността, да намалява бюрократичната тежест и да овластява гражданите го определя като критичен компонент на съвременната публична администрация. Чрез приемане и адаптиране на поуките, извлечени от успешните внедрявания, страните по света могат да проправят пътя за по-прозрачно, отговорно и справедливо бъдеще.

Използвани източници

- Чиприянов, М. (2024). Устойчивостта като ключов компонент на смарт градовете. *Световни и национални бизнес трансформации - проактивни управленски, финансово-счетоводни и планови решения* (pp. 33-36). Свищов: АИ Ценов.
- Чиприянов, М. (2025). Интегрирано управление на ресурсите и инфраструктурата при трансформацията към смарт градове. *eJournal VFU*, 120-132.
- Andersen, T. (2009, 21 (3)). E-Government as an Anti-Corruption Strategy. *Information Economics and Policy*, 201-210.
- Bhatnagar, S. (01/2003). E-Government and Access to Information. *The World Bank Institute*, 24-32.
- Corruption Perception Index CPI*. (2024). Извлечено от Transparency International: <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>
- Grönlund, Å. (2003, 27 (1)). Electronic Government: Design, Applications and Management. *Idea Group Publishing*, 60-61.
- Heeks, R. (2001, 11). Understanding e-Governance for Development. *i-Government Working Paper Series, Institute for Development Policy and Management*, 1-27.
- Linhartova, V. (2017, 40). The role of e-government in mitigating corruption. *LINHARTOVÁ, V. (2017). The role of e-goveScientific Papers of the University of Pardubice - Series D, Faculty of Economics and Administration*, 120-131.
- Nga, P. (2020, 1 (5)). The Role of E-Government In Fighting Against The Corruption: A Case Study. *Quantitative Economics and Management Studies (QEMS)*, <https://doi.org/10.35877/454RI.qems198>.
- Prasad, A. S. (2015, 15 (1)). Understanding the role of technology in reducing corruption: a transaction cost approach. *Journal of Public Affairs*, 22–39. <http://doi.org/10.1002/pa.1484>.

- Schwab, K. Z. (16 12 2020 r.). *Global Competitiveness Report*. Извлечено от World Economic Forum: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>
- Shim, D. E. (2008, 31 (3)). E-Government and Anti-Corruption: Empirical Analysis of International Data . *International Journal of Public Administration*, 298-316.
- Srivastava, S. T. (2016, 40 (2)). You can't bribe a computer: dealing with the societal challenge of corruption through ICT. *MIS Quarterly*, 511-526.
- Чиприянов, М. (2024). Устойчивостта като ключов компонент на смарт градовете. *Световни и национални бизнес трансформации - проактивни управленски, финансово-счетоводни и планови решения* (стр. 33-36). Свищов: АИ Ценов.
- Чиприянов, М. (2025). Интегрирано управление на ресурсите и инфраструктурата при трансформацията към смарт градове. *eJournal VFU*, 120-132.
- Andersen, T. (2009, 21 (3)). E-Government as an Anti-Corruption Strategy. *Information Economics and Policy*, 201-210.
- Bhatnagar, S. (01/2003). E-Government and Access to Information. *The World Bank Institute*, 24-32.
- Corruption Perception Index CPI*. (2024). Retrieved from Transparency International: <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>
- Grönlund, Å. (2003, 27 (1)). Electronic Government: Design, Applications and Management. *Idea Group Publishing*, 60-61.
- Heeks, R. (2001, 11). Understanding e-Governance for Development. *i-Government Working Paper Series, Institute for Development Policy and Management*, 1-27.
- Linhartova, V. (2017, 40). The role of e-government in mitigating corruption. *LINHARTOVÁ, V. (2017). The role of e-goveScientific Papers of the University of Pardubice - Series D, Faculty of Economics and Administration*, 120-131.
- Nga, P. (2020, 1 (5)). The Role of E-Government In Fighting Against The Corruption: A Case Study. *Quantitative Economics and Management Studies (QEMS)*, <https://doi.org/10.35877/454RI.qems198>.
- Prasad, A. S. (2015, 15 (1)). Understanding the role of technology in reducing corruption: a transaction cost approach. *Journal of Public Affairs*, 22–39. <http://doi.org/10.1002/pa.1484>.
- Schwab, K. Z. (2020, 12 16). *Global Competitiveness Report*. Retrieved from World Economic Forum: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>

- Shim, D. E. (2008, 31 (3)). E-Government and Anti-Corruption: Empirical Analysis of International Data . *International Journal of Public Administration*, 298-316.
- Srivastava, S. T. (2016, 40 (2)). You can't bribe a computer: dealing with the societal challenge of corruption through ICT. *MIS Quarterly*, 511-526.

Доц. д-р Михаил Чиприянов е преподавател в катедра „Стратегическо планиране“ в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов. **Научните му интереси** са насочени предимно към корпоративно планиране и управление, иновации, стратегически решения в бизнеса и публичната администрация.

Крисостомос Родитис (Гърция) е докторант в катедра „Стратегическо планиране“ в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов. Неговите **изследователски интереси** са фокусирани върху актуални проблеми в публичната администрация в Гърция, по-специално корупцията, както и върху възможностите на електронното управление в този контекст.

ISSN 0323-9004

Народно стопански архив

Свищов, година LXXVIII книга 2 - 2025

Изкореняване на корупцията чрез електронно управление

Предизвикателства пред отчетността в ерата на изкуствения интелект

Съвременни детерминанти на клиентското обслужване в застраховането

Набиране на средства за образование: концепция, фактори и социално-икономическа цел

Одиторските извадки – средство за равновесие между прецизността на одита и неговата цена

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Теодора Димитрова – главен редактор
Доц. д-р Светослав Илиев – зам.-главен редактор
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Жельо Вѣтев
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Сергей Радуканов

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р **ик.н. Михаил А. Ескиндаров** – Финансов университет при Правителството на Руската федерация, Москва (Русия).
Проф. д-р **ик.н. Григоре Белостечник** – Молдовска академия за икономически изследвания, Кишинев (Молдова).
Проф. д-р **ик.н. Михаил Ив. Зверяков** – Одески държавен икономически университет, Одеса (Украйна).
Проф. д-р **ик.н. Андрей Крисоватий** – Тернополски национален икономически университет, Тернопол (Украйна).
Проф. д-р **Кен О'Нийл** – Университет Ълстер (Ирландия)
Проф. д-р **Ричард Торп** – Университет Лийдс (Великобритания)
Проф. д-р **ик.н. Олена Непочатенко** – Умански национален аграрен университет, Уман (Украйна)
Проф. д-р **ик.н. Дмитрий Лукьяненко** – Киевски национален икономически университет "Вадим Гетман", Киев (Украйна)
Доц. д-р **Мария Стефан** – Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р **Анисоара Дуика** – Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р **Владимир Климух** – Брановички държавен университет, Бранович (Беларус)

Екип за техническо обслужване:

Технически секретар: Елена Петкова
Стилов редактор: Анка Танева
Превод английски: ст. преп. Венцислав Диков и ст. преп. д-р Маргарита Михайлова

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2
Проф. д-р Теодора Димитрова – главен редактор
☎ (+359) 631 66 201
Елена Петкова – технически секретар
☎ (+359) 631 66 201, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg
Благовеста Борисова – компютърен дизайн
☎ (+359) 882 552 516, e-mail: b.borisova@uni-svishtov.bg
Милена Александрова – компютърен дизайн
☎ (+359) 888 303 402, e-mail: m.aleksandrova@uni-svishtov.bg

© Академично издателство „Ценов” – Свищов
© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXXVIII, КНИГА 2 – 2025

СЪДЪРЖАНИЕ

Михаил Чиприянов

Христостомос Родитис

Изкореняване на корупцията чрез електронно управление / 3

Галина Чиприянова

Предизвикателства пред отчетността в ерата

на изкуствения интелект / 21

Ваня Григорова

Десислава Кайрякова

Съвременни детерминанти на клиентското обслужване
в застраховането / 44

Алия Марданова

Набиране на средства за образование: концепция,
фактори и социално-икономическа цел / 61

Бранимира Колева

Одиторските извадки – средство за равновесие
между прецизността на одита и неговата цена / 76